

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Brně rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Jiřího Zrůsta, Ph.D. a soudců JUDr. Miroslavy Follové a Mgr. Zory Telecké ve věci

navrhovatele: **O.A.P.**, narozený dne XXXXX
bytem XXXXX XXXXX, Ukrajina
zastoupený advokátkou Mgr. Andreou Dostálovou
sídlem Štouračova 907/9, 635 00 Brno

proti
odpůrkyni: **S. V. P.**, narozená dne XXXXX
bytem XXXXX
zastoupená advokátkou JUDr. Kateřinou Sekaninovou
sídlem Dominikánské náměstí 2, 602 00 Brno

o navrácení

nezletilých: **XXXXX**, narozený dne XXXXX
XXXXX, narozený dne XXXXX
bytem u odpůrkyně v České republice
zastoupení kolizním opatrovníkem: Úřad pro mezinárodněprávní ochranu
děti, sídlem Šilingrovo náměstí 3/4, 602 00 Brno

do místa jejich obvyklého bydliště,

o odvolání navrhovatele proti rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 24. 7. 2023,
č.j. 25 Nc 2501/2023-156,

takto:

- I. Rozsudek soudu I. stupně se **potvrzuje**.
- II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení.

Odůvodnění:

1. Soud I. stupně výše označeným rozsudkem rozhodl, že návrh navrhovatele O.A.P. na navrácení nezletilého XXXXX, narozeného XXXXX, a nezletilého XXXXX, narozeného XXXXX, do místa jejich obvyklého bydliště v XXXXX na Ukrajině se zamítá (výrok I.). Náklady řízení státu hradí Česká republika – Městský soud v Brně (výrok II.). Žádnému z účastníků nebylo přiznáno právo na náhradu nákladů řízení (výrok III.).
2. Proti tomuto rozsudku, konkrétně proti jeho výrokům I. a III., podal včas odvolání navrhovatel. Trvá na svém tvrzení, že odpůrkyně odvezla jejich syny z Ukrajiny proti vůli navrhovatele, neboť ten souhlasil pouze s vycestováním do Lvova a na dobu nezbytně nutnou, než bude situace v jejich bydlišti bezpečnější. V současné době v XXXXX neprobíhají aktivní boje, město je funkční a dle názoru navrhovatele bezpečné. Jedná se tak o protiprávní zadržení nezletilých dětí na území České republiky. Navrhovatel má za to, že soud I. stupně dospěl na základě provedených důkazů k nesprávným skutkovým zjištěním a pochybil, když navrhovateli nepřiznal nárok na náhradu nákladů řízení (dle ust. § 140 odst. 2 o. s. ř.). Navrhl, aby odvolací soud jeho návrhu vyhověl a přiznal mu nárok na náhradu nákladů řízení, popř. aby rozhodnutí soudu I. stupně zrušil a věc vrátil soudu I. stupně k novému projednání.
3. Odpůrkyně navrhla potvrzení rozsudku soudu I. stupně jako věcně správného. Návrh navrhovatele má již v samém základu za nedůvodný, když zde chybí znak protiprávnosti jednání na straně odpůrkyně, jakožto základní předpoklad pro úvahu o důvodnosti zahájení návratového řízení. Pobyt nezletilého XXXXX a nezletilého XXXXX na území České republiky není výsledkem jednostranného rozhodnutí rodiče, který druhého rodiče vyloučil z rozhodování o podstatné záležitosti týkající se nezletilých dětí a není ani výsledkem dodatečné změny názoru rodiče, který s dětmi vycestoval do České republiky a následně se odklonil od původní dohody rodičů. Odpůrkyně odcestovala s dětmi z Ukrajiny do České republiky na základě ústní dohody rodičů (stvržené jejich faktickým chováním), kteří vnímali Českou republiku jako bezpečnou zemi, do níž se jejich děti mohou uchýlit před válkou. Ta trvala v době zahájení řízení, v době rozhodování soudu I. stupně a trvá doposud. Dohoda rodičů nebyla konkrétně časově omezená, rodiče vycházeli z toho, že dokud bude na Ukrajině válka, budou děti žít v České republice, kde je bezpečno. Je zřejmé, že ve válečném stavu se nachází celé území Ukrajiny a cílem útoků se stávají zcela nepredikovatelně i ukrajinská území mimo bezprostřední bojovou linii (dokonce i okolo města Lvova, které navrhovatel označil jako tzv. bezpečné místo, kam se mohou uchýlit). Návrh navrhovatele tak byl podán nedůvodně a zjevně předčasně, když stav, který by zakládal důvodnou úvahu o přípravě k návratu „domů“, dosud nebyl naplněn (Ukrajina je stále ve válečném stavu, proto ani navrhovatel nemůže území Ukrajiny opustit). Nejedná se tedy o protiprávní přemístění či zadržení dítěte mladšího 16 let na území České republiky, nicméně nachází-li se poslední obvyklé bydliště nezletilých v zemi, kde probíhá válečný konflikt, jedná se o výjimku pro nenavrácení nezletilých dětí upravenou v čl. 13 Haagské úmluvy. Nezletilí XXXXX i XXXXX vyjádřili bezprostředně a autenticky své přání zůstat v České republice, kde se cítí dobře a na území Ukrajiny se nechťejí vrátit, protože je tam válka. Nezletilý XXXXX je navíc ve stavu, který vykazuje znaky posttraumatické stresové poruchy.
4. Opatrovník nezletilých se kloní k názoru, že jednání odpůrkyně představuje protiprávní zadržení nezletilých, nicméně souhlasí se soudem I. stupně, že návrhu na jejich navrácení nelze vyhovět s ohledem na jasně projevené přání nezletilého XXXXX i nezletilého XXXXX. V případě návratu

na území Ukrajiny by jim s ohledem na současnou situaci v místě tvrzeného obvyklého bydliště hrozila vážná újma. Navrhl proto, aby odvolací soud zamítavé rozhodnutí soudu I. stupně potvrdil.

5. Krajský soud v Brně jako soud odvolací po zjištění, že odvolání bylo podáno včas (ust. § 204 odst. 1 o.s.ř.), osobou k tomu oprávněnou (ust. § 201 o.s.ř.) a že směřuje proti rozhodnutí, proti němuž je odvolání přípustné (ust. § 202 o.s.ř. à contr.), přezkoumal rozsudek soudu I. stupně i řízení mu předcházející (§ 212, § 212a o.s.ř.). Nařídil za tím účelem ústní odvolací jednání a po doplnění dokazování účastnickým výsledkem odpůrkyně dospěl k závěru, že odvolání navrhovatele nelze shledat důvodným.
6. Předmětem řízení v projednávané věci je navrácení nezletilého XXXXX a nezletilého XXXXX do místa jejich obvyklého bydliště ve městě XXXXX, XXXXX okres, XXXXX oblast, Ukrajina, který byl podán u Městského soudu v Brně dne 20. 6. 2023. Z odůvodnění rozsudku soudu I. stupně vyplývá, že tento návrhu navrhovatele nevyhověl, když dospěl k závěru, že nedošlo k neoprávněnému zadržení nezletilých v České republice, neboť ke změně obvyklého bydliště nezletilých došlo se souhlasem navrhovatele. Dne 10. 3. 2022 celá rodina cestovala na nádraží v sousedním městě, kde navrhovatel odpůrkyni i dětem pomohl nastoupit do vlaku, rozloučil se s nimi a k zajištění bezpečí dětí před válečným konfliktem (město XXXXX bylo v době jejich odjezdu až do září 2022 frontovým městem) odpůrkyně s dětmi odcestovala přes Slovensko do České republiky. Na území České republiky jim bylo uděleno vízum dočasné ochrany do 31. 3. 2024, bylo jim poskytnuto bydlení (byt 3+1 v Praze na Chodově), nezletilí zde plní povinnou školní docházku, mají řadu zájmových aktivit a jsou registrováni u dětského lékaře. Navázali zde sociální vazby, jsou spokojeni a na Ukrajinu se vrátit nechtějí. Přestože válka na Ukrajině trvá, navrhovatel od července 2022 požaduje návrat nezletilých na Ukrajinu a nesouhlasí s jejich dalším setrváním na území České republiky. Soud I. stupně uzavřel, že nezletilým vzniklo v České republice obvyklé bydliště, neboť jejich pobyt v České republice od 12. 3. 2022 není protiprávní. Návrhu na navrácení dětí by nemohlo být vyhověno i s ohledem na jednoznačně vyslovené přání nezletilého XXXXX i nezletilého XXXXX, který má z války strach.
7. Základní pravidla pro navrácení dítěte přeshraničně neoprávněně odebraného nebo zadrženého, včetně možnosti odmítnout jeho navrácení ve zvláštních, řádně odůvodněných případech, jsou upravena v Haagské úmluvě (Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí přijatá dne 25. 10. 1980 v Haagu [sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 34/1998 Sb.]), jíž je Ukrajina, stejně jako Česká republika signatářem. Procesní úprava je pak obsažena v ust. § 478 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., zákona o zvláštních řízeních soudních, ve znění novel (dále jen „z.ř.s.“). Cílem těchto právních norem je chránit děti před škodlivými účinky protiprávního přemístění nebo zadržení, stanovit postupy k zajištění bezodkladného návratu do státu jejich obvyklého bydliště, zajistit ochranu práva styku s nimi a odradit od šíření mezinárodních únosů dětí jakožto hlavních obětí traumat způsobených protiprávním přemístěním nebo zadržením (srov. též rozsudky ESLP ve věci Maumousseau a Washington proti Francii č. 39388/05 ze dne 6. 12. 2007, § 69, a ve věci Macready proti České republice č. 4824/06, č. 15512/08 ze dne 22. 10. 2010, § 62).
8. Článek 3 Haagské úmluvy stanoví, kdy se přemístění nebo zadržení dítěte považuje za protiprávní, a spojuje je s porušením práva péče o dítě podle právního řádu státu, v němž dítě mělo obvyklé bydliště bezprostředně před přemístěním nebo zadržením. Právo péče o dítě může vyplývat zejména ze zákonů nebo ze soudního nebo správního rozhodnutí nebo z dohody platné podle právního řádu daného státu a podle článku 5 písm. a) Haagské úmluvy zahrnuje zejména právo určit místo pobytu dítěte. Podle článku 12 odst. 1 Haagské úmluvy, jestliže bylo dítě protiprávně přemístěno nebo zadrženo podle článku 3 a v den zahájení řízení před soudním nebo správním orgánem smluvního státu, v němž dítě je, uplynulo období kratší jednoho roku ode dne protiprávního přemístění nebo zadržení, nařídí příslušný orgán bezodkladně navrácení dítěte. Právní úprava obsažená v Haagské úmluvě je poměrně jasná a striktní. Dojde-li k protiprávnímu přemístění nebo zadržení a je-li podán rodičem návrh na navrácení dítěte do jednoho roku, musí

soud nařídí navrácení dítěte do místa jeho obvyklého bydliště. Tuto povinnost nemá pouze tehdy, je-li dána některá z výjimek uvedených v článku 13 nebo článku 20 Haagské úmluvy. Co je však nutné zejména zdůraznit je předmět zmíněného řízení. Soud rozhoduje v rámci řízení výlučně o tom, zda bude dítě do místa obvyklého bydliště navráceno či nikoliv, nerozhoduje o péči a výživě dítěte, ani o styku rodičů s dítětem.

9. Pojem „obvyklé bydliště dítěte“, který má význam jako hraniční určovatelský pro stanovení neoprávněnosti, resp. protiprávnosti přemístění nebo zadržení dítěte, Haagská úmluva výslovně nedefinuje a je na vnitrostátním soudu, aby určil obvyklé bydliště dítěte s přihlédnutím ke všem konkrétním skutkovým okolnostem v každém jednotlivém případě. Z dosavadní rozhodovací praxe českých soudů, jakož i z mezinárodní judikatury (dostupné na www.INCADAT.com) vyplývá, že jde o místo, kde se zpravidla dítě zdržuje obvykle delší dobu a vytvoří si zde sociální vazby. Časové určení délky pobytu pro vznik obvyklého bydliště či stálosti jeho pobytu na území jiného státu se však liší v závislosti na okolnostech toho kterého případu (srov. např. rozhodnutí ve věci *Cameron v. Cameron*, ref. č. INCADAT: HC/E/UKs 71), významné mohou být i důvody a podmínky pobytu dítěte v jiném státě sledující zájem jeho rodičů na přesídlení (srov. např. rozhodnutí ve věci *DeHaan v. Gracia*, 2004, ref. č. INCADAT: HC/E/CA 576). Jisté vodítko při výkladu tohoto pojmu může poskytnout i judikatura Soudního dvora Evropské unie, již se lze v posuzované věci inspirovat a podle které obvyklé bydliště odpovídá místu, které vykazuje určitou míru integrace dítěte v rámci sociálního a rodinného prostředí (např. rozsudky ve věci C-523/07 A. ze dne 2. 4. 2009 a ve věci C-497/10 PPU). Poukázat lze na rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ve věci C-403/09, *Deticek*, C-256/09 ve věci *Purrucker II* či C-497/10 ve věci *Mercredi*. Obecně se za místo obvyklého pobytu fyzické osoby považuje místo, kde tato osoba žije, kde má těžiště svého života. Aby mohlo být bydliště považováno za obvyklé, mělo by po určitou dobu trvat a být stálé, nicméně žádná minimální doba pobytu v tomto smyslu stanovena není. Za důležité indicie Soudní dvůr Evropské unie považuje zejména „...důvody pobytu na území členského státu a přestěhování rodiny do tohoto státu, státní příslušnost dítěte, místo a podmínky školní docházky, jazykové znalosti, jakož i rodinné a sociální vazby dítěte v uvedeném státě...“ (srov. rozsudek ve věci C-376/14, *C proti M*).
10. Přemístění dítěte do zahraničí rodičem, který má dítě (byť i soudním rozhodnutím) svěřeno do výchovy, je rozhodnutím o podstatné záležitosti dětí vyžadujícím souhlas druhého z rodičů. V řízení o navrácení tak soud musí nejprve posoudit otázku, zda takový souhlas byl dán, tedy zda došlo k protiprávnímu přemístění či zadržení dítěte na území jiného státu, resp. jaká byla dohoda rodičů ohledně obvyklého bydliště dítěte, neboť o takové záležitosti musí rozhodovat oba rodiče společně. V žádném případě nelze neshodu mezi rodiči řešit tím, že jeden z rodičů bez souhlasu toho druhého odejde či setrvá společně s dětmi v jiném státě, a tím znemožní druhému rodiči výkon jeho práv. Povolení k pobytu v jiné zemi (založení obvyklého bydliště dětí) bez souhlasu obou rodičů jakožto nositelů rodičovské odpovědnosti je podmíněno soudním rozhodnutím, a to bez výjimky.
11. Dle obsahu spisu soud I. stupně ke zjištění obvyklého bydliště nezletilého XXXXX a nezletilého XXXXX provedl rozsáhlé dokazování, které odvolací soud doplnil dalším výsledkem odpůrkyně. Z něj bylo zjištěno, že dohoda účastníků o přemístění obou dětí na území České republiky byla ústní, učiněná v noci po střelbě v blízkosti jejich domu, kdy společně rozhodli, že odpůrkyně musí s dětmi z Ukrajiny odcestovat, aby je odvezla do bezpečné země. Navrhovatel jim pomohl sbalit kufry, všichni společně odjeli do Krivoje Rogu, kde je navrhovatel posadil na vlak směřující na hranice se Slovenskou republikou. Navrhovatel věděl, že hodlají odjet do České republiky, kterou považovali za bezpečnou zemi, a to až do doby, než bude i na Ukrajině bezpečno. Až do července 2022 navrhovatel o návratu nemluvil, pak se ale vrátila sestra odpůrkyně s dětmi a od té doby se začal domáhat navrácení i své rodiny. Manželství účastníků nebylo ideální již před odjezdem, v listopadu 2022 odpůrkyně podala návrh na rozvod. Nikde na Ukrajině není bezpečno, ještě v červenci 2023 dopadla raketa na sídliště v sousedním městě; nikdo neví, kam dopadne další raketa.

Děti nechtějí s navrhovatelem mluvit, neboť je tlačí je k návratu, ale ony se vrátit nechtějí, bojí se války a v České republice jsou šťastné; mají zde plný, aktivní život s volnočasovými aktivitami a kamarády.

12. Na základě takto zjištěného skutkového stavu nelze uvěřit tvrzení navrhovatele obsaženému v podaném odvolání, že odpůrkyně z Ukrajiny odvezla děti proti jeho vůli (souhlasil pouze s vycestováním do Lvova), když toto jeho tvrzení je v rozporu nejen s výpovědí odpůrkyně, ale i s tvrzeními uvedenými samotným navrhovatelem v jeho návrhu na navrácení dětí ze dne 10. 4. 2023 (č.l. 10), žádosti o usnadnění návratu dítěte ze dne 31. 1. 2023 (č.l. 44) i při online rozhovoru s navrhovatelem provedeným opatrovníkem nezletilých dne 3. 7. 2023 (záznam ze dne 10. 7. 2023 na č.l. 99).
13. Lze tedy uzavřít, že účastníci se dohodli na dočasné změně obvyklého bydliště dětí po dobu, kdy jim na Ukrajině v souvislosti s válkou bude hrozit nebezpečí. Záměrem obou rodičů bylo děti zachránit, proto jejich společná vůle směřovala k přemístění obvyklého bydliště dětí z Ukrajiny do České republiky, kde je bezpečno. Přemístění dětí do České republiky tak nelze hodnotit jako protiprávní, neboť navrhovatel s ním souhlasil (a to nejen formálně, ale i fakticky, když je posadil do vlaku jedoucího na hranice státu). Daná situace nastala po napadení Ukrajiny a vyhlášení válečného stavu, který dosud trvá, a i když v místě trvalého bydliště účastníků a jejich dětí aktuálně nejsou vedeny bojové akce, celé území je ve válečném stavu a o bezpečí na území Ukrajiny v žádném případě nelze hovořit. Pokud tedy odpůrkyně s ohledem na bezpečnostní situaci na Ukrajině odmítá návrat dětí na Ukrajinu, nelze na jejich setrvání na území České republiky nahlížet jako na protiprávní zadržení, neboť ústní dohodou ze dne 12. 3. 2022 bylo založeno dočasné (po dobu trvání nebezpečí, resp. válečného konfliktu na Ukrajině) obvyklé bydliště dětí na území České republiky. Z tohoto hlediska lze považovat návrh navrhovatele na navrácení nezletilých dětí za předčasný, ovšem až nastane čas, kdy válečný konflikt na Ukrajině ustane a Ukrajina se opět stane mírovou a bezpečnou zemí, navrhovatel bude moci svůj nárok na navrácení dětí uplatit znovu, v souladu s dohodou účastníků. V tuto chvíli je však třeba aprobovat závěry soudu I. stupně v tom směru, že podmínky pro vyhovění návrhu navrhovatele při současné situaci na Ukrajině dány nejsou.
14. Odvolací soud tak po podrobném seznámení se s obsahem spisového materiálu dospěl ve shodě se soudem I. stupně k závěru, že k protiprávnímu přemístění ani zadržení nezletilého XXXXX a nezletilého XXXXX na území České republiky ve smyslu článku 3 Haagské úmluvy nedošlo.
15. Nutno dodat, že rozhodnutí bylo vydáno po komplexním posouzení a zhodnocení práv a oprávněných potřeb dětí, kdy předním kritériem při rozhodování soudu je nejlepší zájem dětí (jejich ochrana a blaho), jak ukládá článek 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.). Zájem dětí je utvářen dvěma aspekty. Jednak si udržet rodinné vazby, tedy vše musí směřovat k zachování osobních vazeb, není-li rodinné prostředí zvláště nevhodné a jednak musí se vyvíjet ve zdravém prostředí, kdy rodič není oprávněn k opatřením, která by poškodila zdraví a vývoj dětí (srov. rozsudek ESLP ve věci Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku č. 41615/07 ze dne 6. 7. 2010, § 1369 a ve věci Sneersome a Campanella proti Itálii č. 14737/09 ze dne 12. 7. 2011, § 85). Zájem dětí má podle své povahy a závažnosti převážet nad zájmy rodiče, ačkoli zájmy rodičů, zejména právo na pravidelný kontakt s dětmi, zůstávají relevantním hlediskem při vyvažování dotčených zájmů. V posuzovaném případě soud musel míru a závažnost omezení práva otce pečovat o děti i dočasné přerušování jejich kontaktů poměřovat s důvody, které je přiměly k odjezdu z válkou zasažené Ukrajiny a setrvávání v České republice po dobu trvání válečného konfliktu, a to z hlediska nejlepšího zájmu dětí. Jelikož ochrana života a zdraví dětí jsou hodnoty zcela zásadní a prioritní, není pochyb o tom, že v daném případě nastala situace, kdy je třeba preferovat zájmy a potřeby dětí v duchu těchto principů před právem otce pečovat o děti.

16. Závěry soudu I. stupně vyslovené v napadeném rozsudku jsou dle názoru odvolacího soudu správné a konzistentní, vedené snahou minimalizaci negativních důsledků pro děti. Odvolací soud ani po doplnění dokazování nezjistil nic, co by s nimi bylo v rozporu. Ze všech výše uvedených důvodů odvolací soud rozsudek soudu I. stupně podle ust. § 219 o.s.ř. jako věcně správný potvrdil.
17. Není-li vyhověno návrhu navrhovatele z výše uvedeného důvodu, není třeba uvažovat o výlukách ve smyslu článku 13 Haagské úmluvy a nepřichází do úvahy ani aplikace záruk bezpečného návratu nezletilých.
18. Za správný považuje odvolací soud i výrok II. o nákladech státu (který také jako závislý výrok podléhá odvolacímu přezkumu), když soud rozhoduje o náhradě nákladů řízení státu v rozhodnutí, kterým se řízení končí. Vzhledem k charakteru daného řízení, jeho výsledku i k tomu, že navrhovatel splňuje předpoklady pro osvobození od soudních poplatků (viz usnesení ze dne 13. 7. 2023, č.j. 25 Nc 2501/2023-87), nelze státu náhradu nákladů řízení vůči účastníkům přiznat. Náklady státu v daném případě představují náklady zástupce navrhovatele, který byl navrhovatelem ustanoven z řad advokátů (dle § 30 o.s.ř. jako projev garance práva na přístup k soudu). O výši odměny soudem ustanoveného zástupce pak rozhodne soud I. stupně samostatným usnesením na základě vyúčtování, které tento zástupce soudu předloží. Proti usnesení soudu I. stupně o výši odměny ustanoveného zástupce je odvolání přípustné, nebude-li tedy právní zástupkyně navrhovatele s výší přiznané odměny za své právní služby souhlasit, může se domáhat přezkumu rozhodnutí v odvolacím řízení. Náhradu nákladů spojených s přibráním tlumočnicka k tomu, aby účastník mohl v občanském soudním řízení jednat ve své mateřštině, nelze účastníku řízení uložit (R 21/1986).
19. Odvolací soud souhlasí také s výrokem III. týkajícím se nákladů účastníků, který je v souladu s čl. 26 Haagské úmluvy, dle něž by náhrada nákladů řízení mohla náležet pouze navrhovateli. Jelikož ten nebyl v řízení úspěšný, a naopak úspěšné odpůrkyni náhrada nákladů řízení zásadně nepřísluší, nelze žádnému z účastníků právo na náhradu nákladů řízení přiznat.
20. Ze všech důvodů uvedených shora byl podle ust. § 219 o.s.ř. rozsudek soudu I. stupně, včetně správných výroků o nákladech řízení, potvrzen.
21. Vzhledem k charakteru řízení (i jeho výsledku) nebylo žádnému z účastníků přiznáno právo na náhradu jeho nákladů ani ve fázi řízení odvolacího.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku **není** přípustné dovolání.

Brno 12. září 2023

JUDr. Jiří Zrůst, Ph.D., v.r.
předseda senátu